

MOTINOS VARDŲ MELODIJA

Būna akimirkų, kai iš pačios gilumos – ne širdies, ne proto, daugiau gal to, kas vadinama siela, atmintimi, gal net sapnu – išsiveržia pa-naši į raudą melodija, kurią greičiau užrašytum garsais, virpesiais skaidriame vakaro ore, nei raidėmis ant popieriaus.

Toji melodija – tai žodžio „mama“ skambesys, visi tonai tarp ašaros ir juoko, tarp aukščiausių, skaidriausių ir tarp žemiausių, tamsiausių regist-rų. Ši melodija neturi amžiaus ribos. Anava dzūkė bobulė, tyliose Mardasavo kapinaitėse rypuodama raudą, giedodama skundą, skirtą motinai, – na, kaipgi ji begali skustis mamai, jau anūkus užauginusi, jau proanūkių susi-laukusi, juk ir keista, o gal ir nepadoru... Bet argi ne nuostabu, kad moti-nos vardas lyg koks stebuklas, lyg vakaro šviesa tebeplevena virš *sierosios*, tyliosios žemės, motiniškai priglobusios motinų kaulus?.. Mes visi, kokie dideli ir svarbūs, seni ir jauni bebūtume, esame savo motinų vaikai ir amži-nai jais būsime.

Ir kaip nuostabu, o neretai ir gaudu yra tai, kad savo motinų, kaip ir tėvų, mes negalime pasirinkti – turime juos tokius, kokius gauname. Matyt, todėl, kad galėtumėm juos mylėti *dėl* pačios meilės, *iš* pačios meilės, o ne todėl, kad jie, pavyzdžiui, turi daug pinigų, yra labai protingi, gražūs ar stiprūs. Silpniems tėvams – ir mamoms – irgi reikia meilės. Tuo pačiu – ir atleidimo. Lankiausi vaikų namuose. Mačiau, kaip auklėtojai pasakius, kad atėjo mama, vaikutis, viską metęs, paknopstomis lekia į prieškambarį. Mačiau ir to vaikučio mamą, sėdinčią kampe, atėjusią savo vaiko aplan-kyti. Su basutėmis vėlaus, šalto rudens metu, išlindusiais pajuodusiais ko-jų pirštų nagais, nešviesaus ir negiedro veido. Netgi, sakyčiau, niūroko ir apsiblaususio. Visai nemotiniško... Betgi kažkur, gal raukšlėlį prie lūpų, švietė ilgesio, o gal skausmo krislas. Beveik nepastebimas. Gali būti, kad man tik pasirodė.

Bet ar galima sakyti, kad ji negraži, kad neverta savo vaiko, kad never-ta atleidimo?.. Gal ji pati tebėra vaikas, sielos gelmėj, pačioj jos juodumoj, kartais nevalingai išraudanti skausmingą, ilgesingą motinos vardą?.. Juk motinystė nėra dogmų rinkinys, taisyklės, skiriančios vieną motiną nuo ki-tos, apibrėžiančios, kokios motinos yra geros, o kokios – blogos. Motinos meilei artima tai, kas pasakyta Naujajame Testamente – ji kantri, ji malon-inga, ji viską ištveria, ji nemini pikto, ji atleidžia.

Skaudi šių laikų problema, liudijanti, kokia krizė ištiko žmonių verty-bių sistemą, yra galbūt ne vaiko palikimas, pametimas (tai neretai byloja pačių tėvų nebrandumą, nemokėjimą suaugti, būti atsakingais), o veikiau tai, kad vaiko nepasidalijama kaip daikto, kaip nuosavybės. Kuriai geriau būti ten, kur geresnės materialinės sąlygos. Galbūt tuomet net Motinos dienos švęsti nereikėtų? Pakeiskime ją Pinigų diena. Šią dieną galėtume švęsti ir vietoj Karaliaus Mindaugo karūnavimo – Valstybės dienos, nesgi daugeliui piliečių Lietuvos valstybingumas nereikalingas ir nereikšmin-gas, nes dėmesio verti yra tik pinigai. O kai žmogaus gyvenimo pagrindu tampa tik pinigai, iškreipiami ir visuomenės santykiai, ir esminės sąvokos, kuriančios žmogaus būtį kaip egzistencinės prasmės lauką.

Iškreipiama ir teismo sąvoka, ir teisė kaip vertybes ginanti sistema. Negi pamirštame, ką reiškia užimti teisiančiojo vietą? Tai ne visada susiję su vertybių gynimu, tai neretai gali būti ir manipuliacijų objektas. Todėl taip svarbu jautriai klausytis. Ir prisiminti, kad tik tas, kas be nuodėmės, gali mesti akmenį. Tik taip galime turėti Motinos, o ne Akmenų dieną.

Renata Šerelytė

Kitame numeryje:

- Gražina Mareckaitė. Gyvo žalio
- Naujoji Kęstučio Keblio kritikos straipsnių knyga
- Rašytojui Jonui Mikelinskui – 90

Redaguoja Renata Šerelytė rainbow.vilnius@gmail.com
Maketuoja Jonas Kuprys

Zervynos.

Arūno Baltėno nuotr.

MOTINA

Stovi rytas, švytintis, pamėlęs...
O šarma sidabro ant plaukų,
O raukšlėtojų rankoj ryšulėlis, –
Tu eini ražienomis, taku...

Ir atrodot judvi man kaip sesės –
Žemė ta alsuojanti ir tu...
Abiejų veidais raukšlėlės tęsiasi...
Noksta žiemkentėliai po ledu...

Aš vis tiek esu dukra tavoji,
Nors tu man ir nepažįstama.
Jeigu motinos širdim liepsnoji –
Niekam negali būt svetima.

Visą žemę – žaliąją, auksinę –
Noris tau po kojomis sudėt.
Tegul džiaugsmas tau spurdės krūtinėj
Tarsi saulėje žvitri kregždė.

Janina Degutytė

Šio šeštadienio Kultūros turinys

- 1-as psl. Renata Šerelytė. Motinos vardo melodija
- 2-as psl. Kęstutis A. Trimakas. Krikščionių sąžinės balsas (II)
- 3-as psl. Laura Sintija Černiauskaitė. Medaus mėnuo
- 4-as psl. D. Apalianskienė. Mano gimtasis miestas
- 5-as psl. Algis Vaškevičius. Dvarai – istorijos liudytojai
- 6-as psl. Lena Ancevičienė. Šimtmečio dulkes nubraukus
- 7-as psl. Eugenijus Ignatavičius. Juozapėlis (V)

KRIKŠČIONIŲ SAŽINĖS BALSAS (II)

KĘSTUTIS A. TRIMAKAS

Kūrėjas sutvėrė žmones laisvus. Jis nori, kad žmonės Jį laisvai mylėtų – prievarta mylėti neverčia. Niekas neturi teisės naudoti prievartos: nei religiją išpažįstantieji – versti kitus, nei kiti – versti išpažįstančiuosius prieš jų įsitikinimus ar sąžinę. Religijos, kaip ir sąžinės, prievarta yra vienas didžiausių nusikaltimų.

II. KAIP PAŽEIDŽIAMA RELIGIJOS IŠPAŽINIMO TEISĖ

Manhattano Deklaracijoje svarstomos trys sritys, kurias šios deklaracijos skelbėjai gina: 1) religijos laisvė, 2) žmogaus gyvybė ir 3) santuoka, kaip vyro ir moters vedybinė sandora. Religijos, kaip ir sąžinės, laisvė yra visuotinė kiekvieno žmogaus teisė be varžymų tikėti ir išpažinti pasirinktą religiją. Tai nėra kažkokia privilegija, išimtis, bet prigimtinė teisė visiems žmonėms, taip, kaip ir sąžinės laisvė: kiti žmonės, o taip pat pati valdžia privalo tą teisę gerbti.

Religijos laisvė

Manhattano Deklaracijoje suminimi trys teiginiai iš Dievo apreikšto Šventojo Rašto, kuriais aptariamas Dievo sekėjų santykis su valdžia.

„Viešpaties Dievo dvasia su manimi, nes Viešpats patėpė mane, kad neščiau gerąją naujieną vargdieniams. Pasiuntė mane paguosti prislėgtųjų, paskelbti belaisviams laisvės ir atidaryti kalėjimo durų kaliniams“ (Izaijo 61, 1). Šiuos žodžius Jėzus priskyrė sau: tai Jo misija (Lk 4, 16–21). Jų prasmė: Jėzus skelbia iš paties Dievo turįs misiją skelbti gerąją naujieną visiems žmonėms ir tuo pačiu vaduoti žmones iš blogio vergovės. Tai daryti yra Jo absoliuti teisė ir tą teisę Jis perdavė savo sekėjams.

Jėzus atsakė Jį užklausiusiems fariziejams: „Atiduokite, kas ciesoriaus, ciesoriui, kas Dievo – Dievui“ (Mt 22, 21). Kristaus sekėjai tą Jėzaus teiginį taiko ir sau: kad teisėtai valdžiai reikia atiduoti, kas jai teisėtai priklauso.

Aukščiausiams žydų tautos religiniams vadovams uždraudžiant apaštalams Petruį ir Jonui skelbti apie Kristų, jie atsakė: „Spręskite patys, ar teisinga jūsų klausyti labiau, negu Dievo! Juk mes negalime tylėti apie tai, ką esame matę ir girdėję“ (Apd 4, 19–20). Teisėtos valdžios reikia klausyti, tačiau jei jos parėdymai yra prieš sąžinę, prieš gilius religinius įsitikinimus – prieš Dievo valią, tokių parėdymų privaloma neklausyti.

Kur valdžia pažeidžia teises

Po šių principų *Manhattano Deklaracija* nurodo, kur šiais paskutiniaisiais laikais religijos teisės yra pažeidžiamos. Tekste stebimasi, kad yra ironiška, jog tie, kurie priskiria sau teisę žudyti negimusius, senus ir neįgalius, yra pačiame priekyje tų, kurie mindžioja kitų laisvę išpažinti jų religinius ir moralinius įsitikinimus gyvybės šventumui ir santuokos kilnumui.

Pradedama versti institucijas, esančias už gyvybę (įskaitant religinėms bendruomenėms priklausančias ligonines ir klinikas) ir už gyvybę pasisakančius gydytojus, chirurgus, slauges ir kitus sveikatos paslaugų srityje dirbančius profesionalus užsiiminti abortais ir kai kuriais atvejais dalyvauti abortų procedūroje ar net juos atlikti.

Mes matome, kad religinės institucijos verčiamos atlikti veiksmus, kuriuos jos laiko nemoralioomis; nepaklususios – baudžiamos, atimami leidimai, pagaliau – uždaromos. Massachusettso valstijoje katalikų institutas, padedantis adaptuotis našlaičiams jiems tinkamuose namuose, buvo priverstas užsidaryti dėl to, kad atsisakė perduoti našlai-

čius tos pačios lyties poroms, kurias laikė netinkamas auginti ir auklėti vaikus. Tas katalikų adaptavimo institutas jau turėjo šimtametę sėkmingą praktiką.

Deklaracija teigia: „Mes vertiname teisėtus įstatymus ir jų laikomės“, bet neteisėtų įstatymų, kurie yra priešingi mūsų sąžinei, t. y. kurie verčia daryti tai, ko Dievas įsako nedaryti – yra neteisėti. Prieš tokius įstatymus mes, kaip apaštalai Petras ir Jonas, verčiau klausome Dievo, negu žmonių.“

Nurodomas Martino Liuterio Kingo, siekusio lygių juodaodžių ir baltųjų teisių, pavyzdys. Jis teigė, kad neteisingi įstatymai žmones žemina: jie negali mūsų sąžinės versti. Kingas už tai buvo uždarytas kalėjime.

Manhattano Deklaracija užbaigiama taip: „Kadangi mes gerbiame teisingumą ir bendrą gerį, mes neleisime valdžiai versti mūsų institucijų bendradarbiauti abortų, savižudybių, eutanazijų (silpnųjų, ypač dėl senatvės, likvidavime – K.T.) ir bet kokiuose kituose veiksmuose prieš gyvybę... Be jokių išlygų atiduosime ciesoriui, kas ciesoriaus. Bet jokių būdu, jokiais aplinkybėmis mes neduosime ciesoriui, kas yra Dievo.“

Valdžios mandatas „nelegalus ir neteisėtas“

2012 m. sausio 20 d. prezidento Obamos valdžios sveikatos departamento išleistas mandatas reikalauja visiems darbdaviams parūpinti savo darbuotojams „sveikatos“ apdraudą, net užmokėti už jų abortų preparatus, už sterilizaciją ir kontracepciją. Krikščionišku požiūriu šie veiksmai yra nemoralūs, o abortai yra negimusios žmogaus gyvybės žudymas, nusizengiantis penktajam Dievo įsakymui „Nežudyk!“.

Šių metų kovo 14 d. JAV katalikų vyskupų konferencijos administracinis komitetas (daugiau nei 40 vyskupų) dvi dienas svarstė šį mandatą ir išleido dekretą, kuriame šį mandatą nedviprasmiškai pavadino „nelegaliu ir neteisėtu“, nes jis verčia tikinčiuosius elgtis prieš savo religiją ir sąžinę. Jie teigė, kad šis jų sprendimas nėra nei politika, nei nepaklusnumas, o paprasčiausiai tikinčiųjų religi-

jos teisių gynimas.

Prezidentas čia pasielgė dviprasmiškai; religinėms bendruomenėms jis žadėjo „akomodaciją“ (kuri pasirodė besanti tuščiažodžiavimas), bet tuo pačiu metu abortų apdraudos siekiančių moterų atstovėms jis žadėjo „nenusileisti“; Amerikos moterys gerokai gausiau balsuoja už jį, negu vyrai.

„Labiausiai branginama laisvė“

Š. m. balandžio 12 d. JAV katalikų vyskupų konferencija išleido 12 puslapių manifestą, pavadintą *Mūsų pirma, labiausiai branginama laisvė*. Tai dokumentas apie religijos laisvę ir jos šiuolaikinį pažeidimą dar tais pačiais metais išleistu mandatu, skirtas viešumai, bet ypač pabudinti tai tikrovei pačius tikinčiuosius.

Teigiama: „Tai blaivinantis faktas suprasti, kad mūsų valdžia išleidžia neteisingą įstatymą. Neteisingam įstatymui negalima paklusti“.

Manifestas skatina kiekvieną JAV vyskupą „būti drąsiu, aiškiu ir primygtinai tvirtinančiu“, perspėjant tikinčiuosius „dėl mūsų žmonių teisių pažeidimo“.

Š. m. birželio 21 – liepos 4 d. yra skiriamas laikas maldai ir platesniam tikinčiųjų supažindinimui su esama padėtimi.

Kokios pasekmės lauktų

Jei šis tikinčiuosius verčiantis elgtis prieš savo sąžinę mandatas įsigalėtų, valdžia ir ją palaikanti partija turėtų nebesukliudomą galimybę susidoroti su jai nepalankiaisiais. Nepaklusnios religinio pobūdžio institucijos – ligoninės, slaugos namai, mokyklos, universitetai, spaudos ir žiniasklaidos įstaigos – būtų baudžiamos, atimami leidimai ir pagaliau jos būtų uždaromos. Religinių institucijų nebeliktų. Religijų įtaka nepaprastai sumažėtų.

Pajutusias šį pavojų, religinės bendruomenės buriasi, vienijasi bendram frontui – atsisipirti šiam spaudimui ir šiam likimui. Tokio pobūdžio konfrontacijos Jungtinių Amerikos valstijų istorijoje dar nėra buvę. Ir tokio pavojaus religijai Amerikoje dar nėra buvę. □

Laura Sintija Černiauskaitė

MEDAUS MĖNUO

(Ištrauka iš romano)

Girgžtelėjo sniegas; staiga ji išsigando, kad gal tai ne jis. Kitą akimirką į šviesos liežuvį įžengė aukštas laibas siluetas. Nežiūrėjo jo bruožų, bet suprato, kad tai jis. Vyras sustojo šviesos liežuvyje ir neryžtingai linktelėjo – kaip jai pasirodė – pasiruošęs bet kada sprukti.

– Labas vakaras... Kunigas Andrius perspėjo, kad ateisit, – pasakė Ada apsimestinai šalta ir pasitraukė nuo durų. – Užeikit.

Vyras nepajudėjo. Nežiūrėjo jo žvilgsnio, darėsi nejauku, bet ji atlapojo duris į priemenę ir paragino:

– Užeikit, užeikit. Negi toj malkinėj visą naktį tupėsit.

Vyras pakrutino pečius, krenkstelėjo, pravaždamas gerklę, ir atsakė:

– Jei kviečiat...

Ir žengė per priemenę į prišildytą, šviežią kavą kvepiančią virtuvę. Ada neučia prilipo jam prie nugaros; vyras buvo toks aukštas, kad ji vos siekė jam petį. Jo striukė atsidadė nešvara ir laužo dūmais. Ada atsitraukė ir vogčia jį apžiūrėjo, karštingai svarstydamą, ką gi toliau daryti. Kaip išverti su juo iki ryto? Ką apie tai pasakytų seneliai? *Pasiūlysiu vakarienę, kambarį ir paliksiu vieną*, sumetė ji. Vyras sustojo prie krosnies, ir Ada juste pajuto, kad jis nori, bet nedrįsta priglauti prie karštų koklių sustirusius pirštus. Jis nužvelgė savo snieginus kedus ir susimąstė.

– Palikit batus prie krosnies, aš tuoj, – pasakė Ada.

Ji atnešė iš priemenės apdulkėjusius, paties dieduko ten paliktus kaliošus, kurie po jo mirties stovėjo po suolu taip, kad net paliesti juos buvo baugu. Ada pagriebė kaliošus nedvejodama, tai buvo puiki proga gražinti juos į gyvenimą.

Vyras tupėjo priglaudęs prie krosnies rankas, vis dar su striuke, lyg pasiruošęs bet kurią akimirką išeiti. Permirkę kedai atitirpinėjo ant skardos. *Reikėjo sniegą nuo jų nukratyti*, mintyse priekabiai sumurmėjo Ada, bet neištarė nė žodžio. Drėgna kempinė ji nuvalė nuo kaliošų dulkes ir padėjo juos vyrai po nosimi.

– Turiu virtų bulvių, valgysit? – paklausė nusigrėždama.

— Jei duosit.

Dieduko kaliošai jam buvo per ankšti. Jis atsėdo ant kėdės priešais krosnį, įsirėmė basais kulnais į kaliošus ir atsuko padus į šilumą. Jo pėdos buvo nežmoniškai baltos, kaulėtos, išsiklaipę pirštai kaip šaknys su geltonais, tarsi vašku apvarvėjusiais nagais. Šlapias kojines negrabiai užmetė ant kedų.

– Kojinėms yra virvė, – įveikusi pasibjaurėjimą pasakė Ada ir smakru parodė virš krosnies kabančią virvę, nuo kurios prieš valandą nukabino ir paslėpė dar drėgnas kelnaites.

Vyras tylėdamas iškabino kojines ant virvės. (...)

– Seniai čia gyvenat? – paklausė vyras. Ados tylėjimas jį varžė, reikėjo ką nors kalbėti, bet ji įtariai delsė svarstydamą, ką gali jam sakyti. Pagaliau ryžosi parodyti, kad pokalbį valdys ji.

– Mano vardas – Ada, – prisistatė. – Aš čia negyvenu.

– Atleiskit – Arkadijus, – jis pasikėlė ir ištiesė per stalą ranką.

– O kas čia gyvena?

– Niekas. Tai mano senelių sodyba. Jie mirė.

– O jūs – iš kur?

Susierzynusi, kad jis per daug klausinėja, Ada nutilo. Tai ji turėtų klausinėti. Jis čia kelia grėsmę. Ir į kai kuriuos klausimus ji neatsakys iš principo.

Vyras suprato ją suerzinęs. Ji tai pamatė ir pagalvojo – *jis pagaulus, bjaurybė, kaip žebenkštis*. Net šešėlio pridintuose skruostuose ir nedidelėse, giliai įsodintose, tankių antakių užspaustose akyse šmėkščiojo kažkas žebenkštiška.

– Klausykit, – pasakė ji. – Aš jūsų neklausinėju. Ir jūs neklausinėkit.

– Supratau... Bet ką nors kalbėti tai reikia.

– Nebūtinai. Visai nesiruošiu su jumis kalbėtis.

Arkadijus nė kiek neišsikeičęs gūžtelėjo pe-

čiais. Jo lėkštė jau buvo beveik ištuštėjusi, ir, kimšdamas burnon paskutinius kąšnius, jis sumurmėjo:

– Tuojau, išgeriu arbatą ir einu.

– Kur? – nesusilaikė Ada.

Jis suglumo.

– Į malkinę.

Ji išsipopsojo į jį apstulbusi – jai atrodė suprantama, kad pasikvietė jį visai nakčiai. Bet jam to dar nepasakė.

– Paklojau jums lovą, – pasakė Ada.

Lovos ji dar nebuvo paklojusi, bet ruošėsi tą padaryti.

Arkadijus iškėlė šakutę ir nužvelgė Adą taip tiriančiai, gal net gudriai, kad jai beveik išgaravo noras jam padėti. Bet žodžiai jau buvo ištarti.

– Aš galiu ir malkinėj... – pasakė Arkadijus. Abu suprato, kad tai tik mandagumas.

– Žinau, kad galit. Man keista, kaip mirtinai nesušalot.

Arkadijus atstūmė tuščią lėkštę, nepalikęs joje nė trupinio, ir prisitraukė garuojantį arbatos puodelį. Siurbtelėjo. Jo akys lakstė stalo paviršiumi, jis kažką karštingai svarstė, kažką lyg norėjo sakyti, bet dvejojo.

– Tik išeisit labai anksti, tamsoje. Ir daugiau čia nesirodysit.

Jis linktelėjo, visiškai sutikdamas su Ada, ir vėl gurkstelėjo arbatos.

EPILOGAS

(...) Disertaciją ji apsigynė praėjus metams nuo aprašytųjų įvykių. Monografija buvo išleista ir susilaukė palankaus kritikų įvertinimo. Po to Ada liko universitete dėstyti šiuolaikinę lietuvių literatūrą, ir šis darbas, kuriam atsidadė nuoširdžiai ir aistringai, ją gelbėjo nuo visko, ką norėjo pamiršti. Ji išsirinkdavo ir globodavo pačius gabiausius, jautriausius studentus, prisirišdavo prie jų, galvodavo apie juos.

Visą tą laiką viduje ji saugojo Arkadijaus atvaizdą, jo ilgėjosi, ant jo pyko ir slapta laukė sugrįžtant. Kol skaudus prieštarų emocijų šydas visai išbluko ir palengva nugrimzdo į atminties dugną, užleisdamas vietą naujiems įvykiams, prireikė beveik penkerių metų. Tada ji sutiko kitą vyrą, truputį panašų į Arkadijų. Tik išsiskyrusi su juo Ada pasijuto nėščia. Bet jau nebegrižo. Širdies gilumoje išivaizdavo, kad tas vaikas Arkadijaus. Vieną rugsėjį ji gana nesunkiai pagimdė smulkų berniuką. Jis neknerkė, vos kvėpavo ir, atrodė, ne labai trško gyventi. Teko vežti į reanimaciją ir prijungti prie aparatų. Kūdikis išgyveno pusantros paros; mirė tyliai, nė necypatelėjęs, taip ir nepravėręs patinusių vokų, panašių į dvi mažutėlytes neišsiskleidusias tulpes; jo silpna siela, vos suple-

venusi mūsų pasaulyje, nutrūko lyg prastai pririštas balionėlis. Tai įvyko apie aštuntą valandą vakaro, kai gretimose palatoje kažkoks priekurtis visu garsu žiūrėjo televizorių. Diagnozė: nepakankamai išsivystę plaučiai. Adai liko tik miglotas atsiminimas apie lengvą, glitų, prie krūtų paguldytą kūnelį. Jo odelė buvo žydra, o veidas su į šoną nušokusiu nosies gumbeliu taip ir nespėjo išsilyginti, neigavo asmeninių bruožų. Jame Ada nespėjo atpažinti nei savęs, nei Arkadijaus, nei juolab to kito, vėlesnio vyriškio.

Tai buvo paskutinis didelis Ados praradimas, paskutinis ženklas, kad Arkadijus negriš. Ji nuolankiai priėmė bausmę, nusprendusi, kad taip sumokėjo už dieną, kai vežė savo jaunąją bičiulę į ligoninę ir paliko ją tenai vieną. Bausmė buvo žiauri, bet teisinga, ji beveik neverkė. O paskui į širdį lyg ugninis spiečius nusileido saldus palengvėjimas. Ada turbūt antrą kartą gyvenime pasijuto taip aiškiai, nenuginčijamai laiminga. Ji vaikščiojo rami ir užpildyta saldžios laimės, kuri lyg koks slaptas nėštumas net truputį apsunkino eisena. Galėjo visur nešiotis ją su savimi, ir net naktį trumpam nubudusi taip aiškiai pajusdavo savyje tyvuliuojančias laimės kasyklas, kad visi kiti troškimai tiesiog pradingo. Išnyko ir ilgesys. Ta nauja laimė, tarytum be priežasties, vis dėlto turėjo priežastį. Ada jos nežinojo, bet nujautė.

Vieną birželį ji pirkė Kalvarijų turguje raudonąsias paprikas. Ieškojo piniginėje dviejų litų monetos, kai ant skarda apkalto prekystalio staiga kaptelėjo kraujo lašas. Visa tai jau buvo kažkur matyta... Ada pakėlė akis. Tai, ką išvydo, visiems laikams pakeitė jos gyvenimą. Už prekystalio priešais ją stovėjo gerai nusiteikęs mūsų Išganytojas Jėzus Kristus. Jis šypsojosi, jis švietė, jis tiesė Adai raudonąją papriką. Iš šios lyg iš perpjautos aortos tryško nuostabiai graži kraujo čiurkšlė. Pagaliau susitikusi Jį akis į akį, galėjo paklausti: kodėl viską iš manęs atėmei? Bet tą akimirką jai jau niekas neberūpėjo. Viskas, ką per gyvenimą buvo gavusi trumpai palaikyti rankose, buvo užmiršta, kažkur užkritę ir dingę. Vieną akimirksnį jai net pasirodė, kad jau yra mačiusi šitą giedrą, erdvų lyg atviras langas veidą. Ada nieko nebeturėjo; jos savastis buvo išblukusi ir išretėjusi kaip senas gobelenas, tuštumos smiltys byrėjo per plyšius ir dvelkė amžinasis vėjas, ji buvo visiškai atvira Jam, ji žengė į Jo veidą kaip į begalinę tūkstančio saulių menę.

Po metų Ada įstojo į kontempliatyvių seserų vienuolyną ant plačios, sraunios upės kranto. Ten, tikėkimės, meldžiasi už pasaulį ir už mus.

Laura Sintija Černiauskaitė. Medaus mėnuo. Romanas. – Vilnius, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2011. – 184 p. □

KNYGŲ APŽVALGA

Noam Chomsky. Hegemonija

arba išlikimas. Amerikos siekis viešpatauti pasaulyje.

Iš anglų kalbos vertė Tomas Čiučelis. „Kitos knygos“, 2011

Šiuolaikinės lingvistikos pionierius, filosofas, vieno garsiausių JAV universiteto MIT profesorius, kovotojas už socialinį teisingumą ir taiką, politinis veikėjas ir teoretikas, ideologas, netgi „Amerikos žmonių sąžinė“. Tai Noam Chomsky, oponentų teisėtai vadinamas „provokatyviu kairiuoju“. Kalbėdamas jis visada sutraukia minias, tad netgi tie, kurie „valstybinio korporatyvinio kapitalizmo“ kritiką laiko persistengimu, neišstengia jo ignoruoti. Lankstus akademiskas Chomsky protas geba pateikti kruopščiai surinktą informaciją taip, kad ji, jei ir neįtikina, tai neišvengiamai priverčia susimąstyti ar bent sutrikti. Tas pasakytina ir apie šią vieną naujausių filosofo knygų, kurioje, pateikiant gausią istorinės-politinės informacijos griūtį, svarstomas Amerikos kaip pasaulio policininko – hegemono – vaidmuo. Pasitelkiant įvairius itin komplikuočių politinių situacijų scenarijus (Vietnamas, Irakas, Kuba, Nikaragva) ar kasdieninę *realpolitik* terpę, interpretuojama galingiausios pasaulio valstybės politika, siekianti išsaugoti savo hegemoniją grąsinant arba naudojant karinę galią, dėl kurios ji jau dominuoja pasaulyje.

Chomsky, atidengdamas nematomus JAV karinių ir politinių strategijų mechanizmus, analizuoja oficialiai spaudoje, archyvuose ar internete esančią informaciją. Tad čia nėra jokių „šamokslo teorijų“, tik negailestingai braižoma schema, pasitelkiant ir JAV aukšto rango pareigūnų ir analitikų požiūrį, suformuluotą baigiantis Antrajam pasauliniam karui – pokario pasaulyje JAV turėtų siekti išlaikyti neginčijamą galią ir užtikrinti, kad būtų apribotos bet kokios jos globaliems planams kliudančios kitų šalių pastangos siekti suvereniteto. Chomsky antiamerikanizmas kartkartėmis pasirodo pernelyg kietas, ypač tuomet, kai pasigendi jei ne išsamaus, tai bent atviro komunizmo istorijos ir dabarties įvertinimo. Nereikia toli dairytis – anaip tol ne plonytė kraujo linija driekias per Šiaurės Korėją, Kiniją, Rusiją...

Julius Keleras

Bohdan Sławiński. Tiramisu karalienė. Serija „Orientyras“.

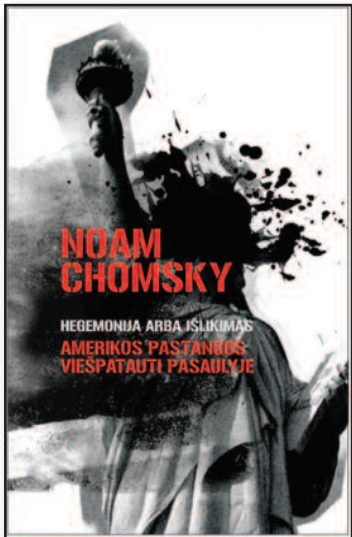
Vilnius: Baltos lankos, 2011.

Iš lenkų kalbos vertė Birutė Jonuškaitė

Tai ne košmaras. Tai nesiliaujanti intriga, verčiama puslapis po puslapio, neskubiai, kaip kartkartėmis drėkstant akims išlankstomas svogūnas gurmaniškam užmojui. Žinoma, finale gali paaiškėti, jog nors ir gaminta pagal patikrintą receptą, tai daugiau košmariškas nei gurmaniškas patiekalas, tačiau tai irgi, sutikite, kasdienio gyvenimo dalis. Kaip ten bebūtų, vis tiek į jį įniksite ir nesiliausite, kol visa tai nesibaigs. Kalbu apie neseniai lietuviškai pasirodžiusį Bohdano Sławińskiego (g. 1977), populiaraus šiuolaikinio lenkų rašytojo romaną, o jis nėra vienas iš tų, kuriuos pradėjęs skaityti supranti, kad beviltiškai įsivėlei. Šis virtuoziškas, iššaukiančio, išskirtinio stiliaus lenkų autoriaus kūrinys, ne veltui lyginamas su Davido Lyncho filmais, kuriuose viena paslaptinga istorija įsiterpia į kitą, o jei dar tai susiję su meile (o romane, visi žino, taip neišvengiamai privalo būti), tada viską, mokykliškai kalbant, dera pakelti kvadratu. Ką viską, paklausite? Viską, kas susiję su visais meilės poliais, kurių viename tobula iliuzijų realizacija, o kitame – jų žlugimas ir fiasko: kova, sėkmė, pralaimėjimas, nuoskaudos, godos – ir vėl iš naujo. Seksualumo raiška – viena pagrindinių knygos temų ir Sławiński čia puikus gidas per uždraustą ar bent jau neabejotinai pavojingą teritoriją, kurioje realybė nesuvaldomai groja visais nesentimentaliais savo vargonų registras ir įžengti ten, reiškia išvysti save iš kitos, nematytos, dažnai nepatogios pusės.

Pagrindiniai romano personažai – jaunuolis, jautrus doktorantas, ieškantis meiluzės-motinos ir žavinga, subrendus moteris – magnato žmona, jau suvokusi, kad, nepaisant sėkmingo vedybinio gyvenimo, jos širdyje veriasi tuštuma, kuriai įveikti reikia tikro, nemeluoto jausmo. Tad ar bus išdrįsta keisti patogų ir ramų gyvenimą? Pasak vienos lenkų kritikės, „Sławiński puikiai kompromituoja ir griaua vyrų sukurtą moteriškumo mitą: Didžiosios Deivės, Motinos ir Meiluzės. Ši knyga – apie „vyrų išsilaisvinimą“, tai šiuolaikinė pasaka apie Karalaičio išvadavinimą“.

Julius Keleras

Aldonos Ruseckaitės nuotr.

Dijana Apalianskienė

Mano gimtasis miestas Kaišiadorys

Geltonas namas prie Lomenos upės
užspringstančios šniokštimu tik pavasarį
tarsi paženklinantis miesto ribą
už kurios išėjus pievos ir platybės
nuklysti gali toli ir apsisiautus ramunių stiebais pasislėpti,
išnykti, svajoti ir pavirtus laumžirgiu aplėkti aplinkui...

Lėkta prie beržo ir pasistiepus žiūrėta ar jau matyti kitas pasaulis,
toks naujas žadėtas gražiomis raidėmis išmargintuose
pridususiuose puslapiuose, nušiurpusiais nučiupinėtais kampais –
skaityta iki akių aptemimo,
vis bandant apčiuopti išalkusiais delnais tolimus bokštus.

Bokštus sprūstančius iš įkaitusių delnų ir bėgančius tolyn,
šokančius į aukštį ir pavirstančius tyra liauna gotika
tokia nekalta, trapia ir niekieno nesutramdyta
nepatyrusia, neišvargusia,
atsispyrusia bet kokiai sunkybei
neatsidavusiai niekieno meilei..

Laumžirgi laumžirgi nešk mane tolyn...
kūkčiojimai užsilikusios gegutės visiškai čia pat
išsilieja rauda – kodėl neišskrido,
voratinklių nėriniais apsikaišiusi gervė pavirsta neišpuikusia nuotaka,
grakščiai žingsniuojančia prie gėlių altoriaus –
kurmiai pakėlė sunkią velėną paruošia vestuvinį stalą
gervių puotai...

Bažnyčios varpai šaukiantys visus nuodėmingus sekmadienio išrišimui
margaspalvė minia išdrikusi iškrikusi giedanti AVE MARIJA
baltos skarelės iškvėpintos čiobreliais ir alyvomis,
klusniai apgaubusios išvargusius veidus besiilsinčius išrišimo
palaimoje...

Traukinys suūkęs paskutinį kartą nekantriai bruzda
kažkur stotyje –
surinkdamas pavėlavusius ir palikdamas pasilikusius
niekada neieškojusius tolimųjų bokštų...

Laumžirgi laumžirgi nešk mane tolyn...

Dvarai – įdomios ir nepamiršamos istorijos liudytojai

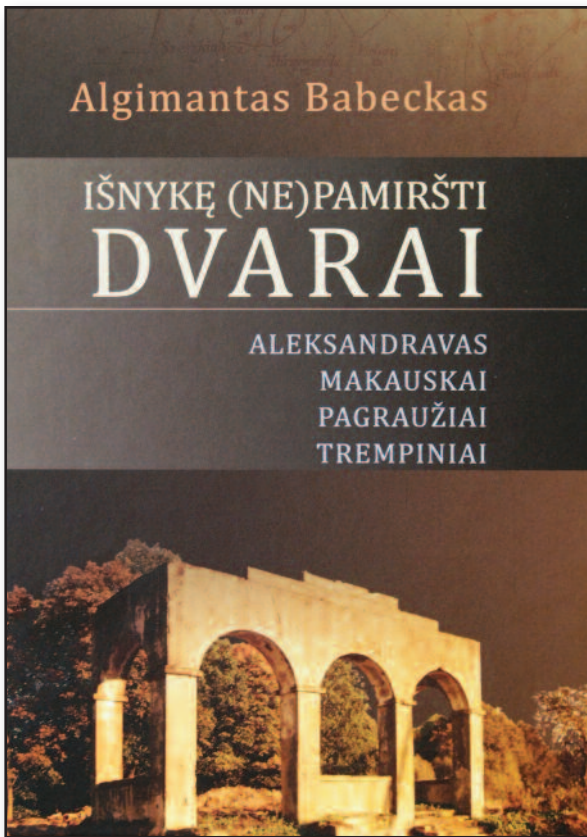
ALGIS VAŠKEVIČIUS

Lietuvos dvarai yra neatskiriama mūsų valstybės dalis. Jų sienos – tai ne tik architektūros paveldas, lipdiniai ir freskos, ne vien užjūrio meistrų sedevrai, o parkai – ne tik galingų medžių pavėsis ir reti atvežtiniai augalai. Dvarai – tai Lietuvos kultūros lopšiai, kuriuose užaugo, mokėsi, dirbo šviesiausi Lietuvos žmonės, garbingų ir senų giminių palikuonys, tai Vakarų Europos kultūros, mokslo ir technikos naujovių kelias į Lietuvą, tai puikios bibliotekos ir meno kolekcijos. Dvarai kartu su valstybe kentėjo nuo karų, epidemijų, ligų, priešų ir vidaus nesantaikos, todėl jų likimai labai skirtingi ir įdomūs.

Lietuvoje suskaičiuojama beveik 2 tūkstančiai dvarų ir dvarviečių. Didžioji jų dauguma aprašyta dvitomėje knygoje „Lietuvos dvarai“, tačiau nemaža dalis įvairių dvarų su dar įdomesnėmis istorijomis nepateko į šią knygą, jie neįtraukti ir į registruoto paveldo vertybių sąrašą. Tokie dvarai pasmerkti visiškai užmarščiai, tačiau atsiranda pavienių entuziastų, kurie domisi tokių dvarų istorija, po kruopelę renka informaciją ir ją pasidalija su kitais.

„Pro atkeltus istorijos vartus ėjo ir išėjo dvarai. Išsinešė savo išdidumą ir Lietuvoje sėtos europietiškos kultūros daigyną. Ištuštėjusios ir nutilusios dvarų menės nūnai virto besistiebiančiais berželiais ir liepaitėmis. (...) Archyvų ir dokumentų labirintais ėjau paskui Kalvarijos krašto dvarus. Jie mano vaizduotėje išsiskleidė kaip nematytas žiedas, kurį norisi glausti, kuriuo norisi gėrėtis. Dvarai išėjo negrižtamu istorijos vieškeliu. Tad atmintyje tegul lieka tuose dvaruose žmonių likimus vedžiojęs takelis“ – taip baigiama neseniai išleista Algimanto Babecko knyga „Išnykę (ne)pamiršti dvarai“.

Istorijos mokytojas ir entuziastas A. Babeckas iš pasienyje su Lenkija esančios Kalvarijos knygoje aprašė kelis šiame regione kadaise klestėjusius dvarus ir įdomias jų istorijas. Kelerius metus autorius įvairiuose Lietuvos ir Lenkijos archyvuose rinko medžiagą apie Aleksandravo, Makauskų, Pagrauzių, Trempinių dvarus, juose gyvenusius žmones. Jam labai padėjo ir Jungtinėse Amerikos Valstijose gyvenantys buvusių dvarų savininkų palikuonys – gerai „Draugo“ skaitytojams savo rašiniais žinomas dabartinis Makauskų dvaro savininkas Stasys Goštautas iš Bostono bei Philadelphiaje išikūręs buvusio Parausių dvaro savininko Zigmo Glinsko vaikaitis Jonas Macijauskas-Matonis. Pagrauzių dvaro istorija glaudžiai susijusi su Jakubauskų ir Vilučių šeimomis – Eglė Jakubauskaitė-Vilutienė kartu su kitais lietuviais Čikagoje kū-

Knygos viršelis

rė lietuvišką radijo stotį, dirbo diktore, laidų vedėja, vėliau dirbo ir lietuvių televizijoje.

Rašydamas apie Aleksandravo I, dar žinomą Raudondvario pavadinimu dvarą, autorius pateikia įdomių istorinių faktų apie jo ekonominę veiklą, prisimena ir tai, kad XX amžiaus pradžioje iki šio dvaro buvo nutiestas siaurasis geležinkelis, veikęs vos keliolika metų ir vėliau išardytas. Po Lietuvos okupacijos dar XVIII amžiuje įkurtas dvaras sunyko, pastatai buvo nugriauti, akmenys išvežti.

Aleksandravo II, kitaip žinomas Parausių dvaras buvo vos už pusės kilometro nuo Aleksandravo I dvaro. Iki šių dienų išlikęs jo šulinys, buvusio gyvenamojo namo ir kluono pamatai, du apgriuvę rūšiai, ledainė. Dvarą nuo XIX amžiaus valdė viena seniausių ir garbingiausių Lietuvos bajorų Glinskių giminė. Tai buvo pavyzdinis kultūrinis ūkis, ekonomiškai stiprus, turėjęs savo aliejaus spaudyklą, pieninę, didžiulį sodą. Antrojo pasaulinio karo metais dvaro savininkai pasitraukė, prasidėjo dvaro griovimas ir nykimas.

Daug įdomių faktų apie šį dvarą ir jo buvusius savininkus knygos autoriui papasakojo nuo 1949 metų JAV gyvenantis Jonas Macijauskas-Matonis, paskutinio dvaro savininko Zigmo Glinsko vaikaitis. Philadelphiaje gyvenantis vyras, gerai kalbant lietuviškai, knygoje pasakoja, kad sovietams

atakuojant Kalvariją 1944 metų vasarą vokiečių pareigūnas davė vos valandą susidėti daiktams ir bėgti. Šeima bėgo per Vištytį, kur ligoninėje pasiėmė Macijausko-Matonio besilaukiančią mamą. Jis gimė jau Vokietijoje, Rebendorfo ir Ansbacho pabėgėlių stovyklose praleido 5 metus, tada su tėvais atplaukė į New Yorką.

„Aš Lietuvoje lankiausi vieną kartą 2004 metais, kai Pabiržėje mano seneliui A. Macijauskui buvo atidengiamas paminklas. Apsilankiau ir Aleksandrave, tarp medžių radau išlikusį senelio Zigmo ir dėdės Jurgio statytą 8–10 pėdų aukščio kryžių, aplankiau Gražiškių bažnyčią, kur susituokė mano tėvai. Nors aš esu amerikietis, tačiau mano šaknys visada buvo ir bus Lietuvoje. Labai gaila, kad per Hitler ir Stalin, nacių ir komunistų ji labai nukentėjo, patyrė daug skriaudų, o labiausiai – jauni žmonės. Užtruks daug daug laiko, kol visos žaizdos užgis“, – rašo knygoje Macijauskas-Matonis.

Įdomi ir Makauskų dvaro istorija, skaičiuojama nuo XVI amžiaus. 1903 metais dvarą įsigijo Stanislovas Skotnickis, netrukus susilaukęs vienintelės dukters Liucijos. Jo vaikaitis Stasys Goštautas knygoje pasakoja, kad senelis buvo tikras šlėkta, šimtaprocentinis lenkas, aistringas kortuotojas, save laikęs dideliu ponu, nes jo tėvas buvo kilęs iš garsios lenkų bajorų giminės, o viena motinos giminaitė Marija Lescinska buvo Prancūzijos karaliaus Liudviko XV žmona. Dvaro bibliotekoje buvę daug knygų, kurias labai mėgo skaityti gerai

Nuotraukų knygai paskolino ir S. Goštautas.

J. Kuprio nuotr.

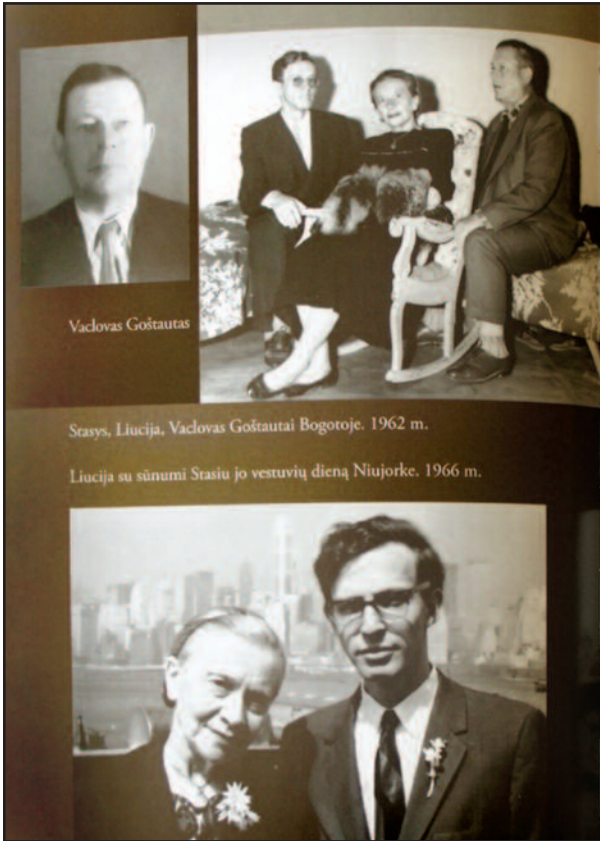
prancūzų kalbą mokėjusi Goštauto motina Liucija. Deja, biblioteka ir visi namai dvare buvo sunaikinti 1944 metais.

Prieš Antrąją pasaulinį karą Liucija Skotnickaitė ištėkėjo už Vaclovo Goštauto, buvusio Lietuvos kariuomenės savanorio, Raseinių, Vilkaviškio, Marijampolės apskrities viršininko. Jis buvo kalintas Marijampolės kalėjime, nuteistas 8 metams lagerio, bet tremties pavyko išvengti pabėgus iš kalėjimo. 1944 metais šeima pasitraukė į Vokietiją, gyveno įvairiuose jos miestuose, 1949-aisiais išvyko į Kolumbiją, o 1962 metais atsikraustė į Čikagą. Tais pačiais metais V. Goštautas čia mirė.

Knygoje Makauskų dvare dirbę žmonės prisimena buvusius savininkus, dvaro kasdienybę, čia vykusius pokylius, baltą V. Goštauto automobilį, kuris tada buvo lyg stebuklas. Po karo dvaras ir žemės tapo kolūkio nuosavybe, o Lietuvai atgavus Nepriklausomybę, 88 hektarus buvusios Makauskų dvaro žemės susigražino žurnalistas, meno ir literatūros tyrinėtojas Stasys Goštautas iš Bostono. Knygoje jis plačiai ir įdomiai pristatytas, prisimenant spalvingą biografiją, 12 Kolumbijoje praleistų metų, įvairius darbus ir gausius pasiekimus.

Labai įdomūs ir knygoje spausdinami paties S. Goštauto prisiminimai apie gyvenimą Marijampo-

Nukelta į 8 psl.

Goštautų giminės istorijos puslapiai.

A. Vaškevičiaus nuotr.

Šimtmečio dulkes nubraukus

Profesoriui Česlovui Masaičiui – 100

LENA ANCEVIČIENĖ

Kai buvau jaunas, Tėvynė man buvo miškai, ežerai, lakštingalos giesmė, tėviškės saulėlydžių žavumas ir kryžkelių rūpintojėlis. Dabar man visa šita tėra tik nuostabūs rėmai Dievo sukurtam paveiklui, kurio spalvos yra žmonių širdys, plakančios laisvės ilgesiu ir amžinojo gėrio meile.

Česlovas Masaitis

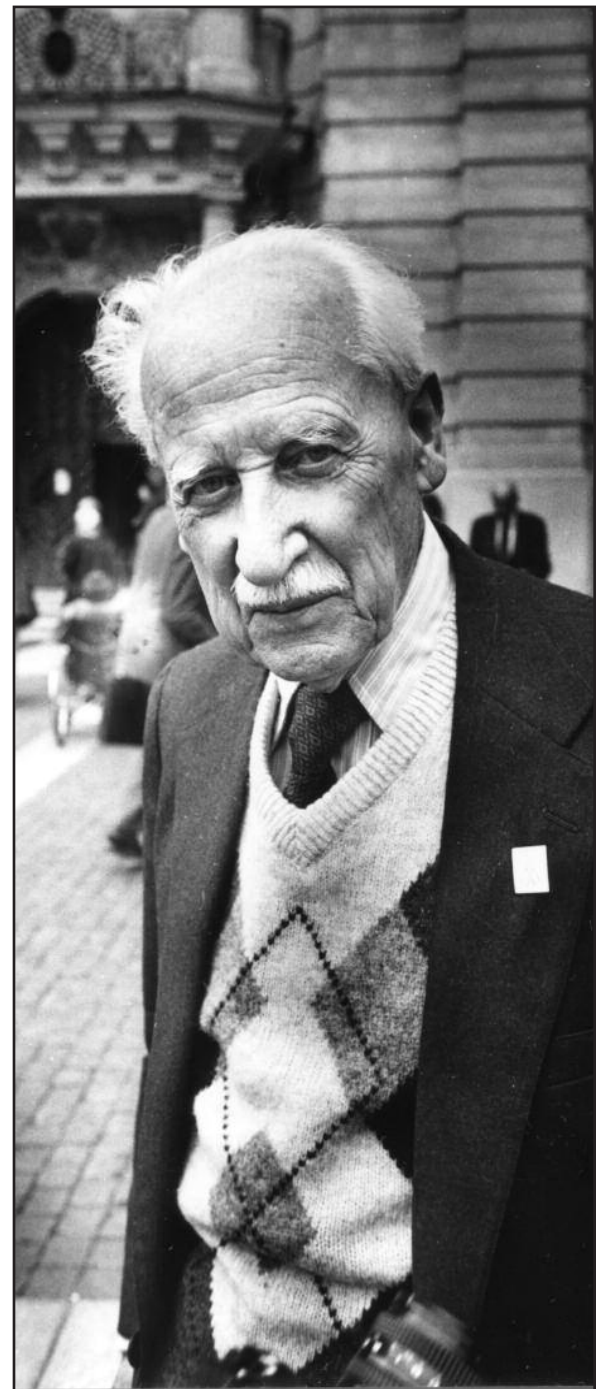
Atrodo, dar ne taip seniai, bet jau prieš gerus du dešimtmečius, 1990 m. rudenį Kauno Technologijos universiteto (KTU) miestelyje žilaplaukį profesorių galima buvo sutikti skubantį į paskaitas. Tuo metu jau garbaus amžiaus sulaukęs, profesorius Č. Masaitis atvyko į niekados nepamirštą gimtinių perteikti daug metų kaupotos patirties. Jis KTU Elektrotechnikos ir automatikos fakulteto studentams skaitė aproksimacijos pagrindų paskaitas. Šio fakulteto Valdymo technologijos katedrai profesorius Č. Masaitis atvežė aproksimacijos algoritmams skaičiuoti reikalingą programinę įrangą. Profesoriumi išvykus, minėtam fakultete ir toliau buvo dėstomas „Techninių sistemų analizės ir patikimumo“ kursas, kurio atskiras skyrius „Eksperimentinių duomenų aproksimavimas“ buvo dėstytas remiantis Č. Masaičio vadovu. Šių paskaitų pagrindu 1995 m. išleista Č. Masaičio monografija „Aproksimacijos algoritmai“ su grifu „Mokomoji knyga“. Dabar šis vadovėlis naudojamas doktorantūros studijoms.

Česlovas Masaitis – mokslininkas, pedagogas, poetas, aktyvus lietuvių visuomenės veikėjas – gimė 1912 m. kovo 2 d. (pagal senąjį kalendorių – vasario 18 d.) Kaune, smulkių ūkininkų Juozo Masaičio ir Jadvygos Butkevičiūtės šeimoje.

1932 m. sėkmingai baigęs Biržų valstybinę gimnaziją ir pamėgęs tiksliuosius mokslus, įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Matematikos gamtos fakulteto matematikos skyrių. Studijų metais Č. Masaičiui dėstė ir šiandien mums gerai žinomi garsūs matematikai: Viktoras Biržiška, Petras Katilius, Zigmas Žemaitis, Otonas Edmundas Stanaitis, astronomai Bernardas Kodatis, Paulius

Slavėnas, fizikai Povilas Brazdziūnas, Mykolas Stasys Kaveckis, Ignas Končius, Kazys Sleževičius; chemikai Filypas Butkevičius ir Petras Juodakis. Jau tais laikais jaunimas suprato, kad užsienio kalbos reikalingos. Mokėdamas rusų, anglų ir lenkų kalbas, universitete Č. Masaitis dar lankė prancūzų ir vokiečių kalbų paskaitas. Vadovaujamas prof. Viktoro Biržiškos, parašė ir 1937 m. apgynė matematikos filosofijos diplominį darbą „Transfinitum“. Č. Masaitis, kaip ir jo pirmtakai Paulius Slavėnas bei Antanas Puodžiukynas, buvo determinizmo šalininkas.

Savo darbinę veiklą Č. Masaitis pradėjo anksti. Dar neapgynęs diplominio darbo buvo Studijų ir technikos skyriaus VIII kategorijos braižytojas, po to dirbo VDU Astronomijos katedroje jaunesniuoju laborantu. Jau tada prof. P. Slavėnas apie Č. Masaitį atsiliepė kaip apie darbštų, gabų ir sumanų studentą. Jis rašė: „ypatingai gabus, labai geras matematikas, energingas, pasižymis aktingu kritišku protu (...). Studijuodamas astronomijos ir matematikos dalykus Č. Masaitis parodė retai pasitaikančius gabumus, patiekė aukštos vertės seminaro darbus ir šiaip davė gražių vilčių tolesniam darbui, kaip būsimas rimtas mokslininkas.“ Absolventas pateisino universiteto dėstytojų lūkesčius, nes jau tų pačių metų lapkritį siūlyta jį paskirti vyresniuoju laborantu. P. Slavėnas rekomendacijoje pažymėjo: „Nekalbant apie tai, kad jis yra gavęs diplomą su aukštais pažymėjimais, jo darbas astronomijos srityje rodo sparčią pažangą. Kiek man teko pastebėti, kolega Masaitis sugeba gražiai, rūpestingai ir sumaniai naudotis visais esama Observatorijoje instrumentais ir sėkmingai atlieka programinius Observatorijos darbus, gaudamas aukštos kokybės rezultatus. Per pratybas ir ekskursijų priėmimus kolega Masaitis pasirodė gabiu dėstytoju. (...) jis sugeba aktingai ir savarankiškai gilintis į dalyką ir taip pat sugeba mokytis iš visokių kliūčių, pasitaikančių tyrimo eigoje“. Todėl neatsitiktinai 1938 m. Č. Masaitis paskirtas vyresniuoju laborantu, o 1939 m. rudenį – jaunesniuoju asistentu. Atgavus Lietuvai Vilnių ir perkėlus Matematikos-gamtos mokslų fakultetą (MGF) į sostinę, nuo 1940 m. jis toliau dirbo Astronomijos katedroje vyresniuoju asistentu. Greta darbo universitete 1938–1940 m. Č. Masaitis papildomai dir-

Profesorius Česlovas Masaitis

bo Kauno Jėzuitų privatinėje gimnazijoje matematikos ir kosmografijos mokytoju.

1940 m. Č. Masaitis vedė VDU absolventę lituanistę Elena Balčiūnaite. 1942 m. jaunoji Masaičių šeima susilaukė dukros Nijolės.

1944 m. artėjant antrajai sovietinei okupacijai, kaip ir nemaža Lietuvos inteligentijos dalis, VDU mokslo darbuotojai pasitraukė į Vakarus. Iš 52 MGF darbuotojų Lietuvoje liko tik 29 dėstytojai. Tarp pasitraukusiųjų buvo ir Č. Masaičio šeima. Atsidūręs Vokietijoje, mokslininkas iškart pasižymėjo visuomenine ir organizacine veikla Regensburgo ir Scheinfeldo stovyklose. Č. Masaitis – pripažintas autoritetas tarp lietuvių, todėl 1945 m. tapo Regensburgo, o vėliau, 1946 m. balandį perkėlus Regensburgo lietuvių stovyklą į Scheinfeldą, ir Scheinfeldo stovyklų lietuvių bendruomenės komiteto pirmininku.

Lietuviški pinigai

Būdami tremtyje, lietuviai nepamiršo nei savo Tėvynės, nei gimtosios kalbos. Č. Masaitis 1946 m., vadovaudamas Scheinfeldo stovyklai, su vietinės valdžios pritarimu išleido popierinius pinigus, kurie galiojo stovyklos viduje. Tai bene vienintelis toks atvejis anuometinėse Vokietijos lietuvių stovyklose. Stovyklos antspaudais pažymėtuose banknotuose, be pinigų vertės, nurodyti leidimo metai, numeriai bei pažymėta „UNRRA [United Nations Relief and Rehabilitation] (Jungtinių Tautų paramos ir atstatymo administracija) 569 dalinys, Scheinfeld, stovyklos pinigai“ ir „UNRRA Team 569, Scheinfeld, Camp Money“. Pinigais siekta su-

JUOZAPĖLIS (V)

Dokumentinė apysaka apie meilę, kovą ir žūtį bunkerių tamsoje

(skiriu partizanų ryšininkėms)

EUGENIJUS IGNATAVIČIUS

Tęsinys. Pradžia 2012 m. balandžio 7 d. „Kultūroje“

Izabelės kelionių maršrutus galima būtų tęsti ir tęsti. Ryšininkės veikla kai kuriuo atžvilgiu pavojingesnė nei partizanų; beginklė mergina su pavojingu paketu rankose, per parą sukarianti keliasdešimt kilometrų pėsčiomis, iš kiekvienos palaukės ar krūmo tikėdamasi pasalos ar piktos valios žmonių išdavystės. Juk pagrindžio kova laikėsi tik ant pasitikėjimo žmonėmis. Vienų viena ji keliauja į Žemaitiją su rengiamais vadų suvažiavimo dokumentais. Palaiko nuolatinį ryšį tarp Algimanto ir Prisikėlimo apygardų. Kitąsyk žygiuoja su apsaugos būriu pasitikti aukščiausio rango vadų – Kęstučio apygardos, vėliau Jūros srities vado Jono Žemaičio-Luko (Vytauto), Jono Kimšto-Žalgirio, Kalnų srities vado Antano Slučkos-Šarūno, Petro Masilaičio-Virpšos, Žaliosios rinktinės vado Juozo Šibailos-Merainio (Dieduko), vėliau tapusio LLKS Vyr. vadovybės visuomeninio skyriaus viršininku. Juos veda į ryšių punktus, slaptavietes, štabus. Žiemą apgyvendinama pas patikimus žmones ar partizanų bunkeryje, reikalui esant, per lietų ar speigą, kyla ir eina, kur įsakyta. Nakvoja bet kur – pakelės daržinėj, po egle, netgi pas nepažįstamus.

Žinoma, pavargsta ir suserga, gydo ir sužeistus partizanus, pasiligojusius ryšininkus – ši mergina gydo ne tik vaistais, bet dar labiau optimistine dvasia, moterišku švelnumu, daina, padrašinančia šypsena. „Aš laukdavau jos ateinančios ne tiek dėl naujienų, ar spaudos, svarbiausia, ji man atnešdavo vaistų,“ – filmuojant juokėsi ryšininkė Ona Šiurplienė iš Miežaičių kaimo. Didesnius nuotolius Izabelė įveikdavo autobusu, sunkvežimiu, pasiskolintu dviračiu, o per pelkėtus miškus eidama, pasikliaudavo savo, Stirnos, eikliomis kojomis. Ji gerai orientuojasi nežinomose vietovėse, ūksmingų miškų kvartaluose, greit suranda vietas, parodytas žemėlapyje. Komunikabili, galinti lengvai megzti pokalbį su bet kokio luomo ir amžiaus žmogumi. Viename pasitarime, stovykloj vos spėjusi susipažinti su kauniečiu Vaitkumi, pažintį tuoj pat išnaudoja praktiškiems dalykams. Šarūnui sako: „Aš jau susitariau su VAITKUM dėl mudviejų susitikimo spalio 12–15 d.; pradžioje mane aprūpinti dokumentais, taipogi gauti topografiniai žrfto, kurio teiravosi VYTAUTAS (J. Žemaitis).“

Prisikėlimo vadui pas pusbrolių Antaną Vilimą Radviliškyje pasiūlo steigti pašto dėžutę, slaptažodis: „Ar galima gauti pas jus pašto ženklų?“ Namiškiai, išgirdę šiuos žodžius, žino, kad atvyko savas. Į pagrindžio veiklą įtraukia kone visą giminę, jau būdama partizanė ne kartą vyksta į Vilnių ir slapta sutartoje vietoje susitinka su dėde advokatu Adomu Vilimu, perduoda žinias, spaudą, palaiko ryšį su Vilniaus krašto partizanais. MGB agentai, paskirti ją sekti, nespėja pasivyti. Operatyvininkai rezga pinkles įvilioti MGB seniai ieškomą Stirną. Vienas agentų, Antano Vilimo kaimynas, visokiais būdais provokuoja, stengdamasis sužinoti apie jo ryšį su pussesere Izabele. Pasiūlo jai net kelionę į Vilnių, neva ten gautų pagrindžio spaudai reikmenų, popieriaus – nuvykus ten, reikėtų užėti tam tikru adresu ir pasakyti slaptažodį, o ten jos lauktų „patikimas žmogus“...

Sprendžiant iš Ypatingajame archyve rastų dokumentų, Izabelė pagrindžio veikloje –itin patikimas asmuo, aukšto lygio posėdžių ir pasitarimų dalyvė. Tik, matyt, dėl atviro, tiesaus būdo, gaivališko temperamento (cholerikė), kai kuriais klausimais pernelyg drąsiai išsako nuomonę, nepaiso didžiausių autoritetų, elgiasi laisvai, kaip lygi su lygiais,

kai kada peržengia ribas. Gal todėl būta nesutarimų ir su tiesioginiu viršininku, Algimanto apygardos vadu Šarūnu.

MGB TARDYMO KALĖJIMUOSE

Nežinia, kokios priemonės buvo naudojamos tardant Izabelę Radviliškio, Šiaulių ir Vilniaus MGB kabinetuose. Įprastinės baudžiamosios bylos archyvuose jos vardu kaip ir nėra, išskyrus operatyvinę, „Vyrodki“ Nr. 699, kurioje susegti ją sekusių agentų pranešimai, keletas apklausos protokolų, jos pačios ranka rašyti penki pasiaiškinimai, laiškas partizanui Audroniui, raportas LLKS vadovybei ir Maironio rinktinės vado Daukanto – Vytauto Sankausko raportas LLKS vadovybei.

Kagėbistams rūpėjo ne tik partizanų slėptuvės, ryšiai, bet ir trejus metus iešotos Stirnos veikla, miškinų nuotaikos, tarpusavio santykiai, intrigos,

Partizanai su Prisikėlimo apygardos vadu Leonardu Grigoniū-Užpaliu

vadų konfliktai, jų strategija, ryšininkai ir slaptažodžiai.

Keletas citatų iš paskutinio 1949 m. kovo 19 d. I. Vilimaitės rašyto pasiaiškinimo. Skaitant jį, reikėtų nepamiršti, kad tekstas išverstas į rusų kalbą, pritaikant MGB terminologiją, ir, žinoma, tardomojo mintis stengiantis pakreipti kaltės pagrįstumo linkme.

„{...} Veikiant nacionalistinėje pagrindžio organizacijoje, daugiausia reikalų turėjau su vadovaujamais miškiniais (byloje jie vadinami „banditais“– E. I.) asmenimis apygardų ir sričių štabuose. Dėl šių priežasčių jų nuotaikos ir moralė man buvo daug geriau žinoma negu eiliniams partizanams. (toliau tekstas skamba MGB intonacijomis E. I.) [...] partizanų, esančių pagrindyje, pagrindinis tikslas – pratęsti buvimo laiką, nes visi jaučia, kad iš Vakarų jokios pagalbos nebesulaukus – kova pralaimėta. Užtat jie su niekuo nesiskaito... man vieną kartą teko išgirsti vadų pokalbio metu išsireiškimą: „Jeigu iš dešimties žmonių bus pripažintas vienas nusikaltusiu – sunaikinti visus.“

Niekas jau nebetiki išsivadavimu – nė gyventojai, nė patys partizanai. Kovoje prieš kolektyvizaciją, išleido įsakymą šaudyti įstojusius į kolchozų valstiečius, pirmūnus, iniciatorius.

Nesant pašalinių žmonių, jie atvirai išsakydavo savo abejones ir pripažindavo, kad užsienis savo pažadais juos apgavo. Jie jau nustojo tikėti Trumeno gražiomis kalbomis. Ryšiams su užsieniu neteikia didelės reikšmės, kadangi puikiai suvokia, jog yra žmonėmis pasmerktais žūčiai, kuri artėja su kiekviena diena.“

Sunku priimti šiuos pasiaiškinimus ir apklausos duomenis kaip gryną tiesą. Nežinia kokių būdu jie buvo išgauti, kiek juose esama išsisukinėjimo, gudravimo, klastingos provokacijos, tiesos iškraipymo ar pačių kagėbistų vertėjų iniciatyvos surašytuose protokoluose negrabia rusų kalba. Pasak Jono Grigaičio, vėliau Izabelei įsikūrus jų sodyboje įrengtame bunkeryje, ji pasakojusi apie pirmus tar-

dymus, norėdama perduoti jaunuoliui, kad jis, reikalui esant, žinotų, kokių klastingų priemonių ima- si čekistai. Klastingiausia, kai suimtąją čekistai gabena į kitą miestą, mašina pausiaukelėj miške sugenda. Jie, eidami į artimiausią miestelį, susitinka su „miškiniais“ ir įvyksta susišaudymas. Apsauga „žūsta“, o įkaitą „miškiniai“ nusigabena į bunkerį ir tardo, panaudodami visas įmanomas priemones. Paskui „miškiniai“, ją gabendami į kitą, atsarginį bunkerį, susišaudo su garnizonu. „Miškiniai“ žūsta, o protokolai ir auka vėl atsiduria MGB rankose. Ši vadinama „spec. priemonė“ buvo panaudota ir tardant Izabelę.

Šiaip ar taip, jos kaip apygardos įgaliotinės ten niekas neglostė. Nereikėtų stebėtis ir nusivylimo nuotaikomis, nes 1949 m. vilties išsigelbėti būta ne itin daug ir Vyriausioje vadovybėje. Net pats Daurmantas, antrąkart iš Vakarų grįžęs į Lietuvą ir užsukęs pas seserį, tramdydamas ašaras, pasakė: „Niekas nesitikėjime iš Vakarų; esame palikti likimo valiai – vienų vieni.“

PASKUTINIS IŠBANDYMAS

Vilniuje, 1949 m. vasario 26 d. Izabelė perkeliama į vieną MGB rūsių kamerą su Jūros srities, Kęstučio apygardos ryšininke Audrone (Danute Šležaitė), iš pastarosios siekiant sužinoti daugiau faktų.

„Susitikus ji man padavė ranką ir pasisakė savo vardą – Danutė. Į tai aš atsakiau tuo pačiu. Ji buvo labai patenkinta ir kalbėjo, kad dabar dviese bus linksmiau, nes vienai nuobodiu. Pokalbio pradžioj, po keleto mano pateiktų klausimų, ji mane pavadino ŽUVĖDRA, taip ir susipažinome.

AUDRONĖ pasakojo, kad ji areštuota 1948 m. gruodžio 10 d. Vieną dieną buvo laikoma Raseiniuose, o paskui išvežė į Kauną, iš ten – į Vilnių. Ji sakė, kad paskutiniu metu dirbusi Kęstučio apygardoj. Žinojo, kad Kęstučio apygardos vadas VIDMANTAS, jam susiruošus važiuoti į Kauną, pakeliui buvo suimtas...”

„[...] Po jų arešto Kęstučio apygardoj prasidėjo griūtis – buvo surastas Kęstučio apygardos archyvas, suimti visi apylinkės rėmėjai (17 žmonių Kalniškių apylinkėj – E. I.), tarpe jų pagal PUTINO parodymus gruodžio 10 d. areštuota ir pati AUDRONĖ. Tardymų pradžioje savo nusikaltimų neprisipažino. Tačiau, kai sužinojo, jog visi Kęstučio apygardos archyvai paimti, tai ėmusi prisipažinti ir parodyti vietas kur lankėsi drauge su partizanais. Ji taipogi pasakojo apie pažįstamus partizanus, minėdama jų slapyvardžius ir pavardes, tačiau aš jų neprisimenu. Tik įstrigo atmintin, kad VASARIS (Mažeika), pas kurį pernai buvau apsilankiusi, kaip ryšių punkte, taipogi suimtas.“

Likimo sesių pasikalbėjimas saugumiečių stropiai užrašytas su visomis smulkmenomis. Dviejų svarbių ryšininkų patalpinimas į vieną kamerą galėjo būti ir abipusė provokacija – ar Stirna nenuslėps to, kas buvo šnekėtasi su AUDRONE ir – atvirkščiai. Ji nieko nenuslėpė, taigi pelnė didesnę kagėbistų pasitikėjimą. Jiems tada ir galėjo kilti mintis, kad Stirna tebeturi galimybę susitikti su seniai Lietuvoje ieškomu, vadinamuoju „prezidentu“ Jonu Žemaičiu.

Paskutinė Vilniaus MGB kalėjime Izabelės ranka rašytų „parodymų“ data – 1949 m. kovo 1 d. Po trijų dienų ji buvo užverbuota MGB agente slapyvardžiu Tamara ir su užduotimis paleista laisvėn. Ne šiaip sau paleista, o pagal įprastą MGB scenarijų, suvaidinant įtikinantį kalinės pabėgimą, gabenant į kitą miestą, Šėduvos apylinkėse bėglę palydint raketų pašvaistėmis ir automatų serijomis. Viena iš užduočių galėjo būti ir įpareigojimas susitikti su generolu Jonu Žemaičiu, kuriuo domėjosi pats Berija. Tačiau „kariakinai“ ir „judžemai“ (LTSR MGB 2-ojo skyriaus operatyviniai įgaliotiniai) tuščiai laukia iš naujosios agentės Tamaros žinių ir „banditų“ išdavimo. Po keleto iškvietai į MGB – jokios naudos. Izabelė ilgai nelaukė – girios paukštis į girią žiūri.

Tęsinys kitame numeryje

Dvarai – įdomios ir nepamiršamos istorijos liudytojai

Atkelta iš 5 psl.

lėje, apie pasitraukimą iš Lietuvos. Galbūt nedaugelis žino įdomų faktą, kad Goštautai traukėsi kartu su Gavėnais, o Stasys vežime sėdėjo ant Magdalenos Gavėnienės-Stankūnienės, garsios dailininkės ir mecenatės kelių, norėdamas griebti vadžias, bet šioji neleidusi. Būtent pirmasis dailininkės vyras Pranas Gavėnas parūpino Goštautams išvykimo į Vokietiją dokumentus. Šį faktą gerai prisimena ir pati dailininkė.

Stasys Goštautas rašo, kad tėvai Kolumbijoje vadovavo tropikų ūkiui, jis pats buvo išdykęs, už nedrausmingumą išmestas iš Medellin gimnazijos, į kurią po septynerių metų sugrįžo dėstytojauti. Bijodamas tėvų, vienuolikmetis, prisiskaitęs Jules Verne romanų, pabėgo į džiungles, ilgai klajojo, gyveno pusbadžiu, o policija niekaip negalėjo jo rasti. Apie šį įvykį daug rašė vietos laikraščiai, buvo manyta, kad berniukas pagrobtas. Galiausiai jis pateko į policijos rankas ir buvo grąžintas tėvams.

Kolumbijoje tėvai keitė darbo vietas, būsimajam žurnalistui teko ir traktorių vairuoti, ir kopūstus kirsti, ir darbininkus prižiūrėti, po to dirbti pieno ūkyje. Gerai ispanų kalbą mokėjęs jaunuolis, būdamas 16 metų, pradėjo rašyti į laikraščius, o sulaukęs 22 metų jau buvo išleidęs dvi knygas, dažnai rašė kultūrinėmis temomis.

„Lietuvos centriniame valstybės archyve yra sovietų sudaryta slapta Goštautų giminės kartoteka. Ten tarp kitų asmenų yra minimas ir mano tėvas V. Goštautas. Stebėtina, kad autentišką Goštautų

giminės genealoginio medžio kopiją radau Paryžiuje, kai 1999 metais aplankiau labai tolimą giminaitį Pierre Gochtovt. 2000 metų vasarą Goštautų palikuonys susirinko Ignalinoje. Atvyko iš viso pasaulio apie 200 žmonių, kalbančių angliškai, prancūziškai, lenkiškai, itališkai, ukrainietiškai ir kitomis kalbomis. (...) Mano giminaičiai išsibarstę po Lenkiją, Rusiją ir Amerikos kontinentą”, – rašo Goštautas.

Pagraužių dvaro pradžia – XVII amžius, archyvuose išlikę nemažai šio dvaro dokumentų apie jo savininkus ir gyventojus, kurie su knygos autoriumi pasidalijo savo istorijomis. Prieš Antrąjį pasaulinį karą šį dvarą nusipirko Stasys Jakubauskas, tautininkų partijos narys, aktyviai dalyvavęs politikoje, 1936 m. išrinktas į IV Lietuvos Sei-

mą, Žemės ūkio rūmų direktorius. Jo vienintelė dukra Eglė 1944 metais su motina ir sužadėtinu Jonu Vilučiu pasitraukė iš Lietuvos, o S. Jakubauskas dar 1941 metais buvo ištremtas į Sibirą ir 1942 m. mirė tremtyje.

Eglė Vilutienė, jo dukra, niekada nebuvo grįžusi į Lietuvą. Jai dirbant Čikagos lietuvių televizijoje, kiekvienos dienos programa prasidėdavo daina „Švelnus pūkelis”. Paskutiniais gyvenimo metais prie lovos jos spintelę puošė prezidento Valdo Adamkaus nuotrauka. V. Adamkus 1998 metais buvo Vilučius pakvietęs į inauguraciją, nes Čikagoje gyveno kaimynystėje ir bičiuliavosi. E. Vilutienė mirė 2001 metais, po metų mirė ir jos vyras. Urnos su jų palaikais parvežtos į Lietuvą ir palaidotos Marijampolės miesto kapinėse. Pagraužių dvaras jau turi naujus, jaunus ir gerų keitimų nestokojančius savininkus.

XVII amžiuje įkurtas Trempinių dvaras, apie kurį taip pat rašoma knygoje, irgi turėjo turtingą istoriją, keitėsi jo savininkai, po sovietų okupacijos dvaras buvo suškirstytas į sklypus, o jo savininkės seserys Jadvyga ir Vladislava Aušlekytės su motina 1941 metais buvo ištremtos į Altaiaus kraštą ir visos tais pačiais metais mirė. Dabar čia buvusį dvarą primena tik didžiulis sodas, medžiais apaugęs tvenkinys ir kažkada buvusių pastatų pamatai.

Naujoji knyga apie minėtus dvarus gausiai iliustruota, čia daug istorinių nuotraukų, brėžinių, buvusių dvarų planų. Leidinio autorius sako, kad išsipildė jo svajonė – padovanoti savo mylimam kraštui kažką svarbaus ir brangaus, užfiksuoti faktus istorijai, kol dar gyvi žmonės, tą istoriją prisimenantys. □

Čia ilsisi E. Vilutienės ir jos artimųjų palaikai.

A. Vaškevičiaus nuotr.

Profesoriui Česlovui Masaičiui – 100

Atkelta iš 7 psl.

griežtinti tvarką stovykloje.

1949 m. atvykus į JAV, prasidėjo brandžiausias Č. Masaičio mokslinės veiklos laikotarpis. Sėkmingą mokslininko veiklą sąlygojo studijų metai bei darbas VDU ir VU. Išvykdamas iš Lietuvos, Č. Masaitis paliko aukštojo mokslo baigimo diplomą. Deja, atgauti diplomą iš okupuoto krašto institucijų profesoriui nepavyko. Tačiau apie tai sužinojusi Kentucky universiteto vadovybė nutarė pasikalbėti su juo matematikos klausimais. Č. Masaitis, parodęs išsamias žinias ir atskleidęs matematinius gabumus, įtikino universiteto profesorius esąs matematikas profesionalas ir buvo priimtas tęsti studijų (1951–1952 m.), o po to (1952–1953 m.) pakviestas dėstytojauti Kentucky universitete. Jis taip pat dėstė fiziką ir matematiką Nazareto kolegijoje (1950–1952 m.), Tennessee universitete (1953–1956 m.). Pastarajame universitete 1956 m. Č. Masaičiui buvo suteiktas filosofijos daktaro laipsnis iš matematikos srities. Konsultuojamas profesoriaus Orville Goodvino Harroldo, parašė ir apgynė darbą „Dendrito papildinys kompaktiškoje trijų matavimų erdvėje”.

Tapęs daktaru, Č. Masaitis ilgą laiką dirbo Aberdeene, Balistinių tyrimų laboratorijoje (Ballistic Research Laboratory (BRL). Kilo karjeros laiptais: 1956–1971 m. buvo Kompiuterinių skaičiavimų laboratorijos ir Taikomosios matematikos skyriaus matematikas, 1965–1968 m. paskirtas Kompiuterinių skaičiavimų laboratorijos Tyrimų skyriaus direktoriumi. 1972–1976 m. – BRL Taikomosios matematikos laboratorijos Skaičių analizės skyriaus direktorius, vėliau – BRL Balistinių modeliavimų skyriaus grupės vadovas. Be to, Č. Masaitis užsiėmė pedagogine veikla. Iš pradžių 1957–1969 m. dėstė matematiką Balistikos institute veikusio Delaware universiteto skyriuje, o vėliau 1963–1973 m. tapo Marylando universiteto Medicinos fakulteto Torakalinės chirurgijos skyriaus mokslinių tyrimų profesoriumi – asistentu.

Mokslinis lietuvių pripažinimas JAV

Č. Masaičio mokslinių interesų ratas buvo la-

bai platus. Tai astronomija, balistika, biofizika, medicininis modeliavimas ir skaičių analizė. Mokslininkas išspausdino apie 60 mokslinių straipsnių anglų kalba. Č. Masaitis už mokslinius nuopelnus yra pelnęs daugybę apdovanojimų ir premijų. 1970 m. jam įteiktas išskirtinis BRL Kent apdovanojimas, didžiausia metinė BRL padėka už mokslo laimėjimus. Šis apdovanojimas įsteigtas 1956 m., pagerbiant mokslininką dr. Robertą H. Kentą, išėjusį į atsargą ir išdirbusį daug metų JAV armijos arsenalo BLR techninio direktoriaus pavaduotoju. Č. Masaitis Kento apdovanojimui buvo pristatytas už bendradarbiavimą tobulinant „Pershing” raketą, plėtojant palydovo orbitos duomenų nuskaitymo sumažinimo metodus, už priešais stabilizavimo tyrimus ir klimato poveikio raketų eksploatacinėms savybėms bei balistinius tyrimus.

Č. Masaitis priklausė Amerikos matematikų asociacijai, Amerikos matematikų ir Amerikos filosofų draugijoms, Nacionalinei geografų draugijai bei akademiniams klubams „Pi Niu Epsilon”, „Phi Kappa Phi”.

Profesorius daug laiko skyrė Bostone leidžiamai „Lietuvių enciklopedijai”.

1953 m. jis tapo astronomijos skyriaus redaktoriumi. Enciklopedijoje jo vardu paskelbta daugiau nei 40 didesnių ir per 200 trumpų straipsnių. Be to, Č. Masaičio straipsniai buvo spausdinami lietuvių išeivijos spaudoje – „Aiduose”, „Ateityje”, „Bendradarbyje”, „Drauge”, „Darbininke”, „Laiškuose lietuviams”, „Lietuvių dienose”, „Lituanus”, „Tėviškės žiburiuose” ir „Tėvynės Sarge”, jis taip pat

buvo Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimų bei Mokslo ir kūrybos simpoziumų dalyvis.

Pradedant aštuntuoju dešimtmečiu, tarp 1975 ir 1994 m. profesorius septynis kartus lankėsi Lietuvoje. Šių apsilankymų metu Č. Masaitis skaitė paskaitas Vilniaus universitete, KTU ir VDU.

Gimtasis kraštas nepamiršta įžymiojo mokslininko ir jo pomėgio kurti eiles.

2001 m. rugsėjo 4 d. Kėdainių Mikalojaus Daukšos viešosios bibliotekos Jonušavos filiale buvo surengtas prof. Č. Masaičio poezijos rinktinių „Nuotaikų pėdsakai” (1992 m.) ir „Sugrįžki niekad neišėjęs” (1994 m.) pristatymas. Č. Masaičio eilėraščiuose vyraujančias temas tiksliausiai nusakytume prasingais ir taikliais kunigo Kazimiero Ambraso žodžiais: „Jam eilėraščiai daugiausia – vidinė saviraiškos priemonė, slaptų jausmų ir išgyvenimų žaibolaidis, tėvynės ilgesio ir vidinių, šeimyninių bei tautos dramos ir bendroji pasaulio sielvarto styga.”

Č. Masaičio garbei 1989 m. buvo pasodintas ažuolas Tautinio atgimimo ažuolyne netoli Jono Basanavičiaus memorialinio muziejaus Ožkabaliuose (Vilkaviškio r.).

Profesorius mirė 2007 m. Palaidotas Putname, Connecticuto valstijoje, šalia žmonos ir dukters.

Mums, prisiminusiems garbingai nueitą profesoriaus kelią, nereikėtų dūsauti, kad tiek daug gabaus jaunimo palieka savo Tėvynę ir vyksta už jūrų marių. Jie juk visi grįžta, jei ne kūnu, tai siela ir gerais darbais.

Straipsnis parengtas Giedrės Kaušylaitės magistro darbo „Česlovo Masaičio gyvenimas, mokslinė ir visuomeninė veikla Lietuvoje bei išeivijoje” pagrindu. □

Česlovo Masaičio eilėraščių knyga „Nuotaikų pėdsakai”